

ARVESTUSLIKU ELATUSMIINIMUMI METOODIKA

Metoodika töötati välja Sotsiaalministeeriumi koordineerimisel projekti "Elatusmiinimumi ja vaesuspiiride hindamise metoodika ning sotsiaalsete indikaatorite leidmisel kasutatavate tarbimiskaalude kaasajastamine" raames (projektijuht E.-M. Tiit). Selles osalesid Eesti Toitumisteaduse Seltsi ja AS-i Resta teadurid, kaasatud olid nii Sotsiaalministeeriumi kui ka Statistikaameti esindajad.

Elatusmiinimumi arvutamisel käsitletakse kolme kulukomponenti

- toidukulutused,
- eluasemekulutused,
- individuaalsed mittetoidukulutused.

Elatusmiinimumi ei ole arvestatud kulutusi alkoholile ja tubakatoodetele, paketteisidele, transpordivahendite ostmisele ning kulutusi restoranides ja teistes toitlustusasutustes ja hotellides.

Toidukulutuste arvutamise alus on Eesti Toitumisteaduse Seltsi teaduslikult põhjendatud minimaalne toidukorv.

Minimaalne toidukorv lähtub normatiivmeetodist ning vastavas koguses toiduainete tarbimisega tagatakse inimese igapäevane toit- ja mineraalainete ning vitamiinide vajadus tervisehäireid põhjustamata. Minimaalse toidukorvi ööpäevane energiasisaldus on 2400 kcal.

Vastavalt toitumissoovitustele võetakse elatusmiinimumi arvestuse aluseks põhiainevahetuse koefitsient 1,6, mis katab 30–60-aastase täiskasvanud mittetöötava ja väheliikuva inimese energia ja mikrotoitainete vajaduse (ei arvestata rasedaid naisi ja rinnaga toitvaid emasi, erivajaduste ja krooniliste haigustega inimesi).

Toidukorvi maksumuse arvutamiseks on koostatud nn näidismenüü, mille puhul tugineti Põhjamaade toitumissoovitustele ning võeti arvesse Eesti sotsiaalkultuurilist olukorda, elanikkonna tarbimiskulutusi, toitumis- ja liikumisharjumusi. Näidismenüü väljatöötamisel jälgiti, et see oleks ligilähedane eestlaste toitumistavadele.

Toitumisteadlaste koostatud minimaalne toidukorv (nn näidismenüü), mis on toidukulutuste arvutamise alus

Toiduaine	Arvestatav kogus kuus ¹ (kg või l)
Rukkileib	5,40
Kartul	12,00
Makaronid	1,20
Riis	0,60
Kaerahelbed	0,60
Odrakruup	0,30
Tatar	0,60

Manna	0,30
Sai	0,75
Nisujahu	0,45
Porgand	3,75
Peakapsas	5,25
Peet	1,14
Kaalikas	0,93
Kuivatatud köögivili (hernes ja uba)	0,30
Sibul, sh küüslauk	1,29
Tomat	0,30
Kurk	0,15
Õun	3,75
Banaan	1,80
Rosinad	0,15
Apelsin	1,20
Marjad (keskmiselt)	0,30
Värske sealiha	2,16
Värske linnuliha (luudega)	1,80
Maks	0,21
Viinerid / keeduvorst	0,30
Värske kala (räim)	1,95
Kalapulgad	0,45
Konserveeritud kala (sprotid)	0,45
Muna ²	0,51
2,5% rasvasusega piim	6,0
1,5% rasvasusega maitsestatud jogurt	1,5
2,5% rasvasusega keefir	1,2
Rasvata kohupiim	0,45
Keskmise rasvasusega juust	0,45
20% rasvasusega hapukoor	0,30
Või	0,30
Õli	0,45
Pähklid, seemned	0,12
Suhkur	0,75
Mahlakontsentraat (keskmise suhkrusisaldusega)	0,60
Moos	0,60
Kakaopulber	0,03
Kohvipulber	0,15
Taimetee	0,03
Sool	0,09

¹ Toidukogus arvestatuna 30 päeva kohta.

² Muna on näidatud grammides, mis võimaldab selle ümber arvestada tüki hinnale (1 tk = 60 g). Arvestatud on ligikaudu kaks muna nädalas ehk 8,5 muna kuus.

Toidukorvi maksumuse arvutamisel 2005.-2007. aastal korrutati vastavad toiduainete kogused Statistikaameti leibkonna eelarve uuringust saadud ostuhindadega. Ostuhindadena kasutati madalama sissetulekutasemega (1.-5. kuludetsiil) leibkondade toidukulutuste keskmisi hindasid.

2008. aastast alates kasutatakse toidukorvi maksumuse arvutamisel Statistikaameti avaldatud toidukaupade tarbijahinnaindeksi muutust võrreldes eelmise aastaga.

Eluasemekulutuste arvutamise alus on leibkonna eelarve uuringu 2004. aasta andmetel põhinevad tegelikud eluasemekulud. Arvutamisel kasutatakse leibkondade mediaankulutusi, mida seejärel korrigeeritakse eksperthinnanguga saadud koefitsientidega. Koefitsientide määramisel eristatakse eluaseme pidevkuutusi (üüri- ja ekspluatatsioonikulutused) ja mittepidevkuutusi (remondikulutused). Mediaankulu leitakse eraldi pidev- ja mittepidevkuutuste puhul. Seejärel võetakse esimesel juhul elatusmiinimumi arvestusse 95% mediaankulust ja teisel juhul 35% mediaankulust (eluasemekulutuste mediaani leidmisel ei kasutata tarbimiskaale).

Individuaalsete mittetoidukulutuste osa arvutamise alus on leibkonna eelarve uuringu 2004. aasta andmetel põhinevad tegelikud kulutused.

Individuaalsete mittetoidukulutuste loetelu sisaldab ligi 200 kululiiki, mis on vastavalt kasutatavale rahvusvahelisele klassifikaatorile koondatud alljärgnevasse kaheksasse suuremasse kulurühma:

- kulutused garderoobikaupadele – rõivaste ja jalatsite ostmine;
- majapidamiskulutused – mööbli, toidu- ja kööginõude, kodutekstiili ost, kodumasinat ostmine ja remont, samuti puhastusvahendite (nt pesupulbri) ostmine;
- tervishoiukulutused – ravimite ja mitmesuguste tervishoiuga seotud kaupade (kraadiklaasid, vitamiinid) ost ning ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste eest tasumine;
- haridusteenuste kulutused – eratundide ja kursuste tasu ning erakoolide õppemaks;
- sidekulutused – telefoni- ja andmeside (Interneti) teenused ning telefonide ost;
- transporditeenused – isikliku ja ühistranspordi kulutused (v.a sõiduki ost);
- vaba aja kulutused – spordiga tegelemine, (aja)kirjanduse ja õppevahendite hankimine, hobitegevused, raadiote, telerite, arvutite jms ost ja remont;
- muud kulutused – isiku hooldusega seotud kulutused (juuksur, kosmeetikavahendid, imikumähkmed, aga ka lasteaia- ja söimetasu jne).

Elatusmiinimumi individuaalsete mittetoidukulutuste osa arvestamisel arvutatakse iga kulurühma puhul eraldi mediaankulutused leibkonnaliikme kohta (mediaani leidmisel ei kasutata tarbimiskaale). Seejärel korrigeeritakse saadud kulutused erinevatele kulurühmadele välja töötatud koefitsientidega, mille suurus on esitatud järgnevas tabelis.

Mittetoidukulutuste arvestuslikud tarbimiskoefitsiendid

Kulurühm	Kauba, teenuse COICOPi kood	Koefitsient
Garderoobikulud leibkonnaliikme kohta	03	0,5
Majapidamiskulud leibkonnaliikme kohta	05	0,35
Tervisekulud leibkonnaliikme kohta	06	0,75
Transpordikulud leibkonnaliikme kohta	072 - 073	0,3
Sidekulud leibkonnaliikme kohta	08	0,85
Vaba aja kulud leibkonnaliikme kohta	091 - 095	0,4
Hariduskulud leibkonnaliikme kohta	10	0,25
Muud kulud leibkonnaliikme kohta	12	0,5

Koefitsiendid on saadud leibkonna eelarve uuringu keskmiste tegelike kulutuste analüüsitulemuste ja eksperthinnangute põhjal. Seejuures võeti arvesse järgmisi seisukohti:

- koefitsiendid on suhteliselt madalad tarbimisgruppides, kus hindade varieeruvus on väga suur, arvestades turul olevaid väga kõrge hinnaga luksuskaupu ja -teenuseid (garderoobikaubad, majapidamis- ja vaba aja kulutused, samuti transpordikulutused, mis hõlmavad ka rahvusvahelisi lennureise, ning muud kulutused, sh isikukulutused). Kõigis nendes valdkondades on turul olemas ka madalama hinnaga tooteid ja teenuseid hinnatundlikumatele kasutajatele;
- suhteliselt kõrgeks on jäetud tervishoiu- ja sideteenuste koefitsiendid.

Samal ajal jälgitakse, et kulutuste suurus ei oleks väiksem madala elustandardiga leibkondade (1.–3. kuludetsiil) 2004. aasta tegelikust tarbimisest.

Eluasemekulutuste ja individuaalsete mittetoidukulutuste osa ümberarvutamisel 2005. aastale (ja igale järgnevale aastale) kasutatakse Statistikaameti avaldatud vastavate kulugruppide tarbijahinna aastakeskmist kasvumäära.

Leibkonna elatusmiinimumi arvutamine

Vastavalt eespool kirjeldatud meetodikale arvutatakse elatusmiinimumi suurus esimese täiskasvanud leibkonnaliikme kohta, kasutades selleks kolme kulukomponendi arvutamiseks väljatöötatud meetodeid.

Eri suurusega leibkondade elatusmiinimumi arvutamiseks kasutatakse rahvusvahelisi tarbimiskaale. Eesti jaoks on 2004. aastaks välja kujunenud majandussituatsioonis kõige sobivamad OECD traditsioonilised tarbimiskaalud – 1: 0,7: 0,5.

Nende järgi loetakse tarbimisühikuks esimese (või ka ainsa) täiskasvanud leibkonnaliikme tarbimine. Teise ja iga järgmise täiskasvanud leibkonnaliikme tarbimine moodustab sellest 70% ja alaealise lapse (alla 14-aastase) oma 50%.

Metoodika on kasutusel alates 2005. aastast (baasaastaks 2004. aasta).